

Marek Chwała*

Szkoła Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie

ORCID: 0000-0003-3853-1897

**Znaczenie Państwowej Straży Pożarnej
w ochronie dóbr kultury – rola Wydziału Centrum Szkolenia
Ochrony Ludności i Dóbr Kultury w Szkole Aspirantów
Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie**

The importance of the State Fire Service
in the protection of cultural property – the role of the Training
Department for the Protection of Population and Cultural
Property at the Fire Service College of the State Fire Service
in Krakow

Wprowadzenie

Państwowa Straż Pożarna (PSP) jako zawodowa, specjalistyczna formacja koncentruje się na zadaniach związanych z walką z pożarami, klęskami żywiołowymi oraz innymi zagrożeniami zarówno na szczeblu lokalnym, jak i ogólnopolskim. Na formalną strukturę PSP, zgodnie z Ustawą z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej, składa się: Komenda Główna, komendy wojewódzkie, komendy powiatowe, Szkoła Główna Służby Pożarniczej w Warszawie, dwie Szkoły Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej

* Marek Chwała: bryg. mgr inż., Szkoła Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie, e-mail: mchwała@sapspl

w Krakowie oraz Poznaniu, Centralna Szkoła Państwowej Straży Pożarnej w Częstochowie, Szkoła Podoficerska w Bydgoszczy, Centralne Muzeum Pożarnictwa w Mysłowicach oraz instytuty badawcze.

Do podstawowych zadań PSP należą:

- 1) rozpoznawanie zagrożeń pożarowych i innych miejscowych zagrożeń,
- 2) organizowanie i prowadzenie akcji ratowniczych w czasie pożarów, klęsk żywiołowych lub likwidacji miejscowych zagrożeń,
- 3) wykonywanie pomocniczych specjalistycznych czynności ratowniczych w czasie klęsk żywiołowych lub likwidacji miejscowych zagrożeń przez inne służby ratownicze,
- 4) kształcenie kadr dla potrzeb Państwowej Straży Pożarnej i innych jednostek ochrony przeciwpożarowej oraz powszechnego systemu ochrony ludności,
- 5) nadzór nad przestrzeganiem przepisów przeciwpożarowych,
- 6) prowadzenie prac naukowo-badawczych w zakresie ochrony przeciwpożarowej oraz ochrony ludności,
- 7) współpraca z Szefem Krajowego Centrum Informacji Kryminalnych w zakresie niezbędnym do realizacji jego zadań ustawowych,
- 8) współdziałanie ze strażami pożarnymi i służbami ratowniczymi innych państw oraz ich organizacjami międzynarodowymi na podstawie wiążących Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych oraz odrębnych przepisów,
- 9) realizacja innych zadań wynikających z wiążących Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych na zasadach i w zakresie w nich określonych (Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej).

W zakres zadań Państwowej Straży Pożarnej, obok ochrony ludności, wpisuje się także ochrona dziedzictwa narodowego i dóbr kultury.

Wraz z rozwojem przemysłu, szeroko definiowanym postępem cywilizacyjnym, zmianami klimatycznymi poszerza się paleta niebezpieczeństw i zagrożeń, które w toku dokonujących się przekształceń mogą bezpośrednio oddziaływać na człowieka i jego otoczenie. Wobec poszerzającego się katalogu niebezpieczeństw, zarówno w czasie pokoju, jak i wojny, konieczne staje się

współdziałanie poszczególnych służb. „Państwowa Straż Pożarna będąca częścią podsystemu ochronnego i Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej stanowiące element podsystemu obronnego – to podmioty bezpieczeństwa, które realizują nałożone na nie zadania w oparciu o współpracę i współdziałanie. Zakres tej współpracy obejmuje wiele aspektów dotyczących ratownictwa i przeciwdziałania różnego rodzaju zagrożeniom” (Ziobro, 2015, s. 79). Zapewnienie ochrony i bezpieczeństwa jest konstytucyjnym obowiązkiem państwa w stosunku zarówno do obywateli, jak i dziedzictwa kulturowego. Jak podaje Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej (2020, s. 3), dbałość o dziedzictwo materialne i niematerialne wpisana jest w politykę publiczną państwa. Wobec powyższego istotne staje się ukazanie roli i znaczenia Państwowej Straży Pożarnej jako formacji, która w swoich zadaniach i działaniach koncentruje się na ochronie dóbr kultury w czasie pokoju i wojny.

Celem niniejszego opracowania jest analiza zagadnienia ochrony i zabezpieczenia dóbr kultury oraz zadań, jakie realizuje w tym zakresie Państwowa Straż Pożarna, ze szczególnym uwzględnieniem działań realizowanych przez jedyny istniejący w Polsce Wydział Centrum Szkolenia Ochrony Ludności i Dóbr Kultury, działający w Szkole Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie. Zamierzony cel zostanie osiągnięty przez zastosowanie perspektywy badawczej o charakterze prawnodogmatycznym, która opiera się na analizie istniejących przepisów prawnych i literatury przedmiotu. Przeprowadzona analiza zostanie osadzona w koncepcji nauk o bezpieczeństwie, a jej perspektywą badawczą jest perspektywa prawna, co odnajduje odzwierciedlenie w dokonanym opisie.

Ochrona dóbr kultury w Polsce w świetle przepisów prawa

Ochrona dóbr kultury w Polsce ma długoletnią tradycję i opiera się na doświadczeniach historycznych oraz uwarunkowaniach społeczno-politycznych. Istotnym aktem prawnym, który precyzyjnie określał przepisy odnoszące się do ochrony dóbr kultury była Ustawa z dnia 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury (tj. Dz.U. 1999 nr 98, poz. 1150, z późn. zm.). W myśl tejże ustawy dobra kultury to „każdy przedmiot ruchomy lub nieruchomy, dawny

lub współczesny, mający znaczenie dla dziedzictwa i rozwoju kulturalnego ze względu na jego wartość historyczną, naukową lub artystyczną” (Ustawa z dnia 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury, art. 2). Wraz z postępującymi przeobrażeniami społecznymi, politycznymi, gospodarczymi w polskim ustawodawstwie rozpoczęły się zmiany, których celem było wdrożenie rozwiązań adekwatnych do wymogów europejskich, międzynarodowych w zakresie ochrony i zabezpieczenia dziedzictwa narodowego.

Jak pokazują dzieje historyczne wielu państw, w tym także Polski, szczególnym okresem, w którym dzieła kultury są niszczone i grabione, jest wojna. Polska doświadczyła tego podczas drugiej wojny światowej. Przykłady zniszczeń dóbr kultury możemy zaobserwować także w XXI wieku, jak miało to miejsce w Iraku (Zajadło, Zeidler, 2003, s. 116–121) czy też w Ukrainie. Jak podało UNESCO, od początku wojny Rosjanie zniszczyli 157 obiektów związanych z dziedzictwem Ukrainy (Kozubał, 17 lipca 2022)¹. Bez wątpienia konflikty zbrojne stanowią istotne wyzwanie dla służb zajmujących się ochroną i zabezpieczeniem zabytków.

Obecnie zapis o ochronie dziedzictwa narodowego znajduje się w artykule 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Rozwinięcie konstytucyjnej normy znalazło swoje odzwierciedlenie w Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. 2021 poz. 1940, z późn. zm.). W niniejszym dokumencie podjęto próbę zdefiniowania pojęcia „zabytek” i dokonano klasyfikacji zabytków do poszczególnych grup. Ustawodawca wskazuje, że zabytek to „nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową” (Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków

¹ Czytelników odsyłam do literatury przedmiotu dotyczącej zniszczeń, jakich doświadcza dziedzictwo narodowe podczas konfliktów zbrojnych: M. Pavlyshyn. (2022). Destruction of historic sites and heritage during Russia's war on Ukraine. *Teaching History*, 56(2), 4–12; R. Layton, P. Stone, J. Thomas. (2003). *Destruction and conservation of cultural property*. London: Routledge.

i opiece nad zabytkami, art. 3). Obecnie w Polsce można wyróżnić zabytki nieruchome, ruchome oraz archeologiczne.

Niezależnie od rodzaju zabytku stanowią one dziedzictwo narodowe kształtujące tożsamość narodową Polaków. Jak podkreśla Jacek Purchla (2014, s. 22), „Dziedzictwo to przy tym nie tylko materialne dobra kultury, lecz także nasza pamięć i tożsamość. W tym tkwi również rosnące znaczenie dziedzictwa kulturowego. Bo dziedzictwo należy do nas wszystkich, a dostęp do dziedzictwa to jedno z podstawowych praw człowieka. Z tego faktu wynika też kluczowa rola kapitału społecznego nie tylko w dynamicznym procesie nieustającego kreowania i reinterpretacji dziedzictwa, ale i dla jego skutecznej ochrony. Dziedzictwo kulturowe stanowi dziś przy tym nie tylko przedmiot ochrony, ale i potencjał, który winien zostać wykorzystany dla przyszłego rozwoju. Tylko bowiem umiejętne i harmonijne włączenie dziedzictwa do wielkiej zmiany cywilizacyjnej, jakiej jesteśmy świadkami, daje gwarancję jego skutecznej ochrony”.

Aby realizować zadania związane z ochroną dóbr kultury polskie prawo korzysta z licznych regulacji i norm, które pozwalają na odpowiednie zabezpieczenie dóbr kultury zarówno w czasie pokoju, jak i działań wojennych. W paletę tych dokumentów wpisuje się między innymi:

- Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2020,
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych,
- Decyzja Nr 250/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 4 sierpnia 2005 r. w sprawie przestrzegania zasad ochrony dóbr kultury w działaniach Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej,
- Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego wraz z Regulaminem wykonawczym do tej Konwencji oraz Protokół o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisane w Hadze dnia 14 maja 1954 r.,

- Konwencja dotycząca środków zmierzających do zakazu i zapobiegania nielegalnemu przywozowi, wywozowi i przenoszeniu własności dóbr kultury, sporządzona w Paryżu dnia 17 listopada 1970 r.,
- Europejska konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego, sporządzona w La Valetta dnia 16 stycznia 1992 r.,
- Konwencja UNESCO z 16 listopada 1972 r., w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego².

Konieczność ochrony i zabezpieczenia dóbr kultury na poziomie międzynarodowym została zauważona w latach 90. minionego wieku. Klęski żywiołowe, konflikty zbrojne – szczególnie ten w byłej Jugosławii, zwróciły uwagę międzynarodowych społeczeństw na konieczność zabezpieczenia dziedzictwa kulturowego poszczególnych państw, ale i całego świata. W odpowiedzi na pojawiające się potrzeby w omawianym zakresie w 1996 roku został utworzony międzynarodowy program na rzecz ochrony zagrożonych zabytków Błękitna Tarcza. Nazwa programu jest kulturowym odpowiednikiem Czerwonego Krzyża i symbolem ochrony określonym w konwencji haskiej z 1954 roku. Międzynarodowy Komitet Błękitnej Tarczy (MKBT) jest interdyscyplinarną, niezależną organizacją, która w ramach swojej działalności gromadzi wiedzę, doświadczenia i zrzesza się międzynarodowych organizacji. Istotnym elementem działalności Błękitnej Tarczy jest współpraca między muzeami, archiwami, bibliotekami, przedstawicielami instytucji i służb, które na szczeblu krajowym, jak i międzynarodowym odpowiadają za ochronę dóbr kultury (Sałaciński, 2015, s. 5). Polski Komitet Błękitnej Tarczy został powołany w 2002 roku, a jego cele ukierunkowane są na podejmowanie działań na „rzecz ochrony dziedzictwa kultury zagrożonego działaniami zbrojnymi, katastrofami oraz klęskami żywiołowymi” (Sałaciński, 2015, s. 6). Polski Komitet ściśle współpracuje z organami administracji publicznej, które odpowiadają za zabezpieczenie polskich zabytków.

2 W artykule zostały wskazane wybrane dokumenty odnoszące się do podejmowanej problematyki, szczegółowy wykaz: zob. K. Niciński, K. Sałaciński. (2009). *Planowanie ochrony zabytków na wypadek nadzwyczajnych zagrożeń*. Kraków: Szkoła Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej.

Kluczowymi organami odpowiedzialnymi za ochronę zabytków w Polsce są: minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, występujący w jego imieniu Generalny Konserwator Zabytków oraz wojewoda, którego reprezentuje wojewódzki konserwator zabytków. Podmioty te ściśle współpracują w ramach działań związanych z ochroną dziedzictwa narodowego, wykorzystując przy tym możliwe rozwiązania prawne. Zadania związane z ochroną dóbr kultury wpisują się w zakres działalności instytucji na poziomie lokalnym i państwowym. Jak wynika z polskiego ustawodawstwa, kluczową rolę w realizacji zadań skoncentrowanych na ochronie zabytków przypisuje się wojewodom. Działając w imieniu wojewody, wojewódzki konserwator zabytków opracowuje wojewódzki plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz koordynuje działania przy realizacji tych planów (Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, art. 91). Koordynowanie działań na poziomie wojewódzkim wiąże się z koniecznością współdziałania poszczególnych organów administracji publicznej, zespołów zarządzania kryzysowego oraz wyspecjalizowanych służb: Państwowej Straży Pożarnej, policji, wojska, Straży Granicznej i formacji obrony cywilnej.

Potrzeba współpracy poszczególnych służb z wojewódzkim konserwatorem zabytków, wynika z konieczności zabezpieczenia, konserwacji i ochrony dóbr kultury znajdujących się na terenie danego województwa. Jak wskazują liczne opracowania, Polska posiada znaczącą ilość zabytków sakralnych, które stanowią dużą część dziedzictwa narodowego. „Ze względu na wartość artystyczną, historyczną, a także kolekcjonerską należą one, w świetle badań, do grupy zabytków najbardziej narażonych na kradzieże i wandalizm, czego skutkiem są również pożary, wzniecane nierzadko dla zatarcia śladów przestępstwa. Tym bardziej odpowiedzialna w zestawieniu z tymi faktami wydaje się rola administratorów obiektów sakralnych i nadzór nad nimi służby konserwatorskiej i ochrony zabytków” (*Działalność Polskiego Komitetu...*, b.d.). Istotną rolę w zabezpieczeniu i ochronie dóbr kultury odgrywa Państwowa Straż Pożarna, która podejmuje liczne praktyczne działania skoncentrowane na unowocześnieniu zabezpieczeń przeciwpożarowych oraz ochronie przed uszkodzeniami związanymi z klęskami żywiołowymi oraz zdarzeniami nad-

zwyczajnymi. Znaczące zadania na rzecz ochrony zabytków podejmuje jedyny w Polsce Wydział Centrum Szkolenia Ochrony Ludności i Dóbr Kultury w Szkole Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie.

Działania Wydziału Centrum Szkolenia Ochrony Ludności i Dóbr Kultury w Szkole Aspirantów PSP w Krakowie na rzecz zabezpieczenia zabytków

Idea powołania Wydziału Centrum Szkolenia Ochrony Ludności i Dóbr Kultury (WCS) została zgłoszona przez Polskę w roku 1996 podczas międzynarodowej konferencji nt. „Ochrona dóbr kultury na wypadek zagrożeń czasu wojny i pokoju”. Inicjatywę poparli wszyscy uczestnicy konferencji. Zauważyli oni konieczność powołania jednostki organizacyjnej, która w strukturach Państwowej Straży Pożarnej realizowałaby zadania skoncentrowane na merytorycznym i praktycznym przygotowaniu i doskonaleniu osób zajmujących się ochroną dóbr kultury przed szczególnymi zagrożeniami czasu pokoju i wojny. Podczas konferencji zwrócono także uwagę na konieczność stworzenia zaplecza edukacyjnego dla jednostek, które są odpowiedzialne za zabezpieczenie zabytków przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub utratą w wyniku klęsk żywiołowych oraz nadzwyczajnych wydarzeń. Nowo powołany Wydział miał się koncentrować na realizacji zadań związanych z opracowywaniem i przekazywaniem wiedzy, upowszechnianiem konkretnych praktycznych rozwiązań związanych z ochroną zabytków nieruchomych, jak i ruchomych, na szczeblu krajowym i międzynarodowym.

Do katalogu podstawowych zadań Wydziału zostały wpisane między innymi działania takie jak:

- planowanie, organizowanie i realizacja szkoleń dla jednostek zajmujących się ochroną dziedzictwa narodowego, jednostek ochrony przeciwpożarowej, administracji publicznej i innych podmiotów w zakresie zabezpieczenia dóbr kultury i ochrony ludności,
- przygotowywanie założeń programowych i organizacyjnych szkoleń w zakresie ochrony ludności i ochrony dóbr kultury,

- współpraca z właściwymi komórkami organizacyjnymi Komendy Głównej PSP w zakresie kształcenia na potrzeby powszechnego systemu ochrony ludności, obrony cywilnej, ochrony dóbr kultury oraz prowadzenie ewaluacji realizowanych szkoleń,
- promowanie nowych rozwiązań prawnych, organizacyjnych, technicznych z zakresu bezpieczeństwa powszechnego, ochrony ludności – ze szczególnym uwzględnieniem ochrony dóbr kultury,
- organizowanie konferencji, sympozjów, seminariów tematycznie związanych z ochroną ludności i dóbr kultury,
- współpraca z instytucjami i ośrodkami zajmującymi się ochroną dóbr kultury, obroną cywilną i ochroną ludności, doskonalenie wzajemnej wymiany doświadczeń oraz informacji o zagrożeniach i stosowanych zabezpieczeniach,
- gromadzenie materiałów specjalistycznych i opracowań w zakresie ochrony dóbr kultury, ochrony cywilnej oraz ochrony ludności (Zarządzenie nr 53/2021, 2021, § 13).

Od początku istnienia Wydział Centrum Szkolenia Ochrony Ludności i Dóbr Kultury koncentrował się na praktycznej międzynarodowej współpracy w zakresie zabezpieczenia zabytków. Przejawem tego były międzynarodowe warsztaty nt. „Ochrona dóbr kultury na wypadek szczególnych zagrożeń”, które odbyły się w 2001 roku. W wydarzeniu wzięło udział 130 osób z 12 państw Europy, które podczas praktycznych ćwiczeń miały możliwość uczestniczenia w symulacji pożaru na Zamku Królewskim na Wawelu, pokazach w Muzeum Czartoryskich oraz Sukiennicach. Obok części ćwiczeniowej odbyły się obrady plenarne, podczas których zaprezentowano obecny stan wiedzy i rozwiązań międzynarodowych z zakresu ochrony i zabezpieczenia dóbr kultury.

Od roku 2005, cyklicznie co dwa lata, Wydział organizuje międzynarodową konferencję z cyklu „Ochrona dóbr kultury”. Wydarzenie to stanowi przestrzeń wymiany doświadczeń i wiedzy ponad 150 specjalistów z kraju i ze świata, z zakresu zabezpieczenia i ochrony zabytków. Podczas 17-letniej tradycji konferencji poruszona była problematyka:

- ochrony zabytków na wypadek szczególnych zagrożeń,

- współpracy i współdziałań instytucji kultury ze służbami ratowniczymi,
- integracji systemów bezpieczeństwa w aspekcie zabezpieczenia zabytków,
- wyzwań XXI wieku, jakie stoją przed służbami mundurowymi w kontekście ochrony dóbr kultury,
- zagrożeń pożarowych dla dóbr kultury,
- użytkowania obiektów zabytkowych,
- wykorzystywania nowoczesnych technologii w ochronie dziedzictwa narodowego,
- dobrych praktyk wykorzystywanych w ochronie dóbr kultury, w wypadku zagrożeń środowiskowych, klimatycznych oraz pandemicznych.

Ostatnia konferencja odbyła się 25–26 listopada 2021 roku w formie hybrydowej. Zarejestrowanych uczestników było 700, a liczba osób śledzących kanał YouTube wyniosła ponad 2 000. Spotkania konferencyjne skupiają przedstawicieli ze środowiska muzealników, ratowników, naukowców i urzędników, którzy wykorzystują innowacyjne rozwiązania w zakresie zabezpieczenia dziedzictwa narodowego przed różnymi zagrożeniami. Wymiana doświadczeń pomiędzy różnymi grupami zawodowymi pozwala na wypracowywanie metod zabezpieczania dóbr kultury.

Cykliczność konferencji pokazuje, jak duże jest zapotrzebowanie na tego typu wydarzenia w kontekście pojawiających się nowych wyzwań i zadań ochrony zabytków. Nie można bowiem mówić o praktycznym realizowaniu zadań związanych z ochroną dóbr kultury, pomijając aspekt teoretyczny, oparty na wiedzy i doświadczeniu specjalistów w danym zakresie. Bezcenną wartością jest tutaj wymiana międzynarodowych rozwiązań, które mogą zostać wdrożone na szczeblu lokalnym.

Rolę i znaczenie Szkoły Aspirantów PSP w Krakowie w zabezpieczeniu zabytków podkreśla fakt, że mieści się w niej, jeden z dwóch w Polsce, punkt kontaktowo-informacyjny Błękitnej Tarczy. Celem punktu jest propagowanie wiedzy o ochronie zabytków, utrwalanie prawidłowych zachowań na wypadek pożarów, klęsk i katastrof. „Punkt kontaktowo-informacyjny pełni także funkcję pogotowia informacyjnego służącego doradztwem merytorycznym,

potrzebnymi adresami, telefonami służb udzielających pomocy w razie klęski żywiołowej oraz praktycznymi wskazówkami mającymi na celu zminimalizowanie strat powstających w czasie klęski” (Szkola Aspirantów Państwowej straży Pożarnej w Krakowie, b.d.).

W ramach Centrum Szkolenia funkcjonuje wydawnictwo, które wydało już kilkadziesiąt pozycji książkowych, wspólnie z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwem Obrony Narodowej i Narodowym Instytutem Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów. W odpowiedzi na rosnące zapotrzebowanie szerzenia wiedzy teoretycznej, jak i praktycznej, w szkole zostało powołane do życia czasopismo naukowe *Ochrona Ludności i Dziedzictwa Kulturowego*. Periodyk to recenzowane czasopismo wydawane w formie półrocznika. Czasopismo ma charakter interdyscyplinarny i wpisuje się we współczesny dyskurs naukowy, poruszając istotne zagadnienia z zakresu bezpieczeństwa.

Centrum Szkolenia Ochrony Ludności i Dóbr Kultury pełni istotną funkcję w kreowaniu i uświadamianiu obywateli, instytucji, administracji samorządowej w kontekście zagrożeń i niebezpieczeństw dla zabytków. Dokonujące się przeobrażenia technologiczne pozwalają na tworzenie innowacyjnych rozwiązań, które są opracowywane w Wydziale i stopniowo wdrażane w obiektach szczególnie zagrożonych. Rola Państwowej Straży Pożarnej w zabezpieczeniu dóbr kultury jest nieoceniona. Przez wykorzystywanie nowych technologii, podnoszenie świadomości społecznej, szerzenie wiedzy, wzmacnianie systemu współpracy pomiędzy administracją samorządową a służbami mundurowymi, możliwe staje się efektywniejsze zabezpieczenie dziedzictwa narodowego Polaków.

Zakończenie

Dziedzictwo narodowe jest wartością każdego społeczeństwa. Dobra kultury umożliwiają przekazywanie historii i wartości, które są zakorzenione w narodzie. Ochrona zabytków jest podstawowym zadaniem społeczeństw. „Proces «tworzenia» dziedzictwa i jego interpretacji łączy się z kwestią świadomości wartości dziedzictwa i dialogu społecznego. Działania w tym

zakresie nie powinny być adresowane do środowisk konserwatorskich, lecz do «zwykłych ludzi» – społeczeństwa obywatelskiego” (Purchla, 2014, s. 25). Państwowa Straż Pożarna stoi na straży zabezpieczenia i ochrony dóbr kultury, przez współpracę międzysektorową można przeciwdziałać uszkodzeniom i zniszczeniom. Ważnym elementem działalności PSP jest także prewencja pozwalająca na wyprzedzenie skutków kataklizmów, klęsk czy też zdarzeń nadzwyczajnych. Szkoła Aspirantów PSP w Krakowie podejmuje liczne działania ukierunkowane na szerzenie wiedzy z zakresu zabezpieczenia i ochrony dóbr kultury, nie tylko na poziomie służb, ale także wśród społeczności lokalnej.

Intensywny rozwój systemów zabezpieczających, wymiana doświadczeń na arenie międzynarodowej, tworzenie innowacyjnych rozwiązań, które mają zastosowanie w warunkach polskich, stanowią ważny wkład PSP w ochronę dziedzictwa narodowego. Szczególną rolę w strukturach Państwowej Straży Pożarnej należy przypisać Wydziałowi Centrum Szkolenia Ochrony Ludności i Dóbr Kultury Szkoły Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie. Jak ukazują przeprowadzone rozważania, jednostka ta w sposób holistyczny podejmuje liczne działania, skoncentrowane na wszechstronnym rozwoju technik zabezpieczeń przeciwpożarowych obiektów zabytkowych, tworzy przestrzeń do wymiany międzynarodowych doświadczeń w zakresie zabezpieczenia dóbr kultury, propaguje wiedzę wśród właścicieli i zarządców dóbr kultury, monitoruje pojawiające się zagrożenia.

Streszczenie: Artykuł porusza problematykę ochrony, zabezpieczenia dóbr kultury oraz zadań jakie realizuje w tym zakresie Państwowa Straż Pożarna. W publikacji skoncentrowano się na ukazaniu roli, jedynej w Polsce, Wydziału Szkolenia Ochrony Ludności i Dóbr Kultury, działającego w Szkole Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie.

Abstract: The article deals with the issue of protection, securing cultural property and the tasks that the State Fire Service performs in this regard. The publication focuses on showing the role, the only one in Poland, of the Department of Training for the Protection of Population and Cultural Property, operating at the Fire Service College of the State Fire Service in Krakow.

Słowa kluczowe: ochrona dóbr kultury, Państwowa Straż Pożarna, dziedzictwo narodowe

Keywords: protection of cultural property, State Fire Service, national heritage

Bibliografia

- Broda, A. (2001). Bezpieczeństwo dóbr kultury – stan obecny i perspektywy. W: K. Sałaciński (red.), *Bezpieczeństwo dóbr kultury. Nowe idee i technologie* (s. 17–22). Warszawa: Ministerstwo Kultury. Biuro Spraw Obronnych.
- Działalność Polskiego Komitetu Błękitnej Tarczy.* (b.d.). Pozyskano 10 maja 2022 z: <http://www.mkidn.gov.pl/pages/blekitna-tarcza/pl/polski-komitet-blekitnej-tarczy/dzialalnosc.php>
- Kozubal, M. (17 lipca 2022). *UNESCO: Niszczenie zabytków celem Rosjan.* <https://www.rp.pl/konflikty-zbrojne/art36712491-unesco-niszczenie-zabytkow-celem-rosjan>
- Layton, R., Stone, P., Thomas, J. (2003). *Destruction and conservation of cultural property.* London: Routledge.
- Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej. (2020). *Ochrona dziedzictwa.* Pozyskano z: <http://irmir.pl/wp-content/uploads/2020/07/Ochrona-dziedzictwa.pdf>

- Niciński, K., Sałaciński, K. (2009). *Planowanie ochrony zabytków na wypadek nadzwyczajnych zagrożeń. Poradnik dla organów administracji publicznej i kierowników jednostek organizacyjnych*. Kraków: Szkoła Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej.
- Sałaciński, K. (2015). Polski Komitet Błękitnej Tarczy – ważne ogniwo ochrony dziedzictwa kultury na wypadek szczególnych zagrożeń. W: K. T. Kociołek (red.), *Zeszyty Naukowe Szkoły Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie. Ochrona Dóbr Kultury na Wypadek Szczególnych Zagrożeń – Bezpieczeństwo Użytkowania Obiektów Zabytkowych. Materiały z ogólnopolskiej konferencji zorganizowanej w dniach 4–6 listopada 2015 r. w Krakowie, Niepołomicach i Mysłowicach*. Kraków: Wydawnictwo Szkoły Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej.
- Szkoła Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie. (b.d.). *Błękitna Tarcza*. Pozyskano 5 maja 2022 z: https://sapspl.pl/index.php/pl_pl/blekitna-tarcza
- Pavlyshyn, M. (2022). Destruction of historic sites and heritage during Russia's war on Ukraine, *Teaching History*, 56(2), 4–12.
- Purchla, J. (2014). Dziedzictwo kulturowe a kapitał społeczny. W: A. Rottermund (red.), *Dlaczego i jak w nowoczesny sposób chronić dziedzictwo kulturowe. Materiały pokonferencyjne* (s. 21–30). Warszawa: Polski Komitet do spraw UNESCO. Pozyskano z: https://www.unesco.pl/dlaczegoijk/Dlaczego_i_jak_w_nowoczesny_sposob.pdf
- Ustawa z dnia 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury (tj. Dz.U. 1999 nr 98, poz. 1150, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (t.j. Dz.U. 2021 poz. 1940, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. 2022 poz. 840).
- Zajadło, J., Zeidler, K. (2003). Prawna ochrona zabytków na wypadek wojny, *Ochrona Zabytków*, 1–2, 116–121.
- Zarządzenie nr 53/2021 Komendanta Szkoły Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie z dnia 14 grudnia 2021 r. w sprawie ustalenia regulaminu organizacyjnego Szkoły Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie.
- Ziobro, J. (2015). Współdziałanie Państwowej Straży Pożarnej z Siłami Zbrojnymi Rzeczypospolitej Polskiej. *Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy*, 15(2), 79–93.